

Βιβλιοπαρουσίαση

ΦΩΦΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ¹

**Ανδρέας Παπανικολάου και συνεργάτες (2007) *Οι Αμνησίες*.
Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.
Μετάφραση και επιστημονική επιμέλεια στα Ελληνικά: Αζαρίας Καραμανλίδης**

Η μνήμη αποτελεί μία από τις πιο πολυσυζητημένες ανθρώπινες δεξιότητες και μελετάται από επιστήμονες που προέρχονται από ποικίλα πεδία (γνωσιακά, κλινικά, βιολογικά). Ο λόγος είναι διπλός. Από τη μια μεριά η ακεραιότητα των μνημονικών ικανοτήτων είναι απαραίτητο στοιχείο για την ανθρώπινη προσαρμογή και επιβίωση και από την άλλη, οι κλινικές διαταραχές μνήμης (παροδικές ή μη) είναι συχνό αποτέλεσμα πολλών νευρολογικών και ψυχιατρικών διαταραχών.

Το βιβλίο *Οι Αμνησίες*, έχοντας ως βασικό θεωρητικό υπόβαθρο σύγχρονα πρότυπα μνήμης, αναλύει τις συχνότερες κλινικές καταστάσεις που προκαλούν διαταραχές μνήμης. Είναι φανερό ότι ο στόχος του βιβλίου δεν είναι απλώς να παρουσιάσει τα νευροψυχολογικά χαρακτηριστικά των διάφορων μνημονικών διαταραχών, αλλά επίσης να επεξηγήσει πώς λειτουργεί ο εγκέφαλος, παρουσία των διαταραχών. Ο συνδυασμός της νευροφυσιολογίας με τα ψυχολογικά φαινόμενα της μνήμης και αμνησίας είναι η σημαντική προσφορά του βιβλίου.

Επειδή ο όρος μνήμη χρησιμοποιείται και αναφέρεται σε διάφορα φαινόμενα ανάλογα με την προσέγγιση που ακολουθείται στην κάθε περίπτωση (όπως εγκεφαλική λειτουργία, νευρωνικά δίκτυα κ.ά.), στο πρώτο κεφάλαιο, με τίτλο «Φαινόμενα και εννοιολογικές κατασκευές», ο Ανδρέας Παπανικολάου έχει ως στόχο να ξεκαθαρίσει εννοιολογικά τη σημασία της έννοιας *μνήμη* δίνοντας στους αναγνώστες του ένα κοινό σημείο αναφοράς. Επιπλέον, περιγράφει με σαφήνεια τη σχέση μεταξύ απραξίας, αφασίας και αγνωσίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο, «Πιθανοί εγκεφαλικοί μηχανισμοί των διαφόρων εγκεφαλικών λειτουργιών» (*Dash, Runyan, Blum, Hebert, Σίμος και Παπανικολάου*), εστιάζεται στους πιθανούς εγκεφαλικούς μηχανισμούς πρωτογενούς (βραχύχρονης και ενεργούς) και δευτερογενούς μνήμης (μακρόχρονης μνήμης και παγίωσης). Οι εγκεφαλικές δομές, ο ρόλος των νευροδιαβιβαστών στις νευρωνικές λειτουργίες, οι εγκεφαλικοί μηχανισμοί των μνημονικών διεργασιών και οι επιδράσεις των ψυχοφαρμάκων στη μνήμη αναπτύσσονται με σαφήνεια σε αυτό το κεφάλαιο.

Το τρίτο κεφάλαιο (Οικονόμου, Σίμος και Παπανικολάου) αποτελεί την αρχή της μελέτης κλινικών ομάδων που παρουσιάζουν αλλοιώσεις στη μνήμη. Ο κλινικός ψυχολόγος καλείται να αξιολογήσει μνημονικές ικανότητες και να διαχωρίσει την επίδοση σε φυσιολογική ή παθολογική. Αυτός ο διαχω-

1. Διεύθυνση επικοινωνίας: Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Καθηγήτρια και υπεύθυνη Εργαστηρίου Νευρογνωστικών Ερευνών, Τμήμα Παθολογίας Λόγου, Πανεπιστήμιο Μαϊάμι, ΗΠΑ. (Βιβλιοπαρουσίαση)

ρισμός προκαλεί μεγαλύτερη ίσως πρόκληση όταν ο ασθενής βρίσκεται στην Τρίτη ηλικία, όπου ένα ποσοστό του πληθυσμού παρουσιάζει εκπτώσεις στη μνήμη. Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει σημαντικά θέματα όπως λήθη που να συνοδεύεται από άλλες νοητικές δυσκολίες, λήθη χωρίς συνοδό άλλων νοητικών εκπτώσεων και επιτυχημένη γήρανση. Οι συγγραφείς του κεφαλαίου παρουσιάζουν μελέτες περιπτώσεων για να συνδέσουν τη θεωρητική και εφαρμοσμένη διάσταση του θέματός τους.

Οι Οικονόμου, Παπαγεωργίου και Παπανικολάου στο κεφάλαιο 4 επικεντρώνονται στις εκφυλιστικές νόσους και στις επιδράσεις που έχουν στη μνήμη. Το κεφάλαιο παρουσιάζει διάφορες κλινικές εικόνες διά μέσου της μελέτης περιπτώσεων που αναφέρονται στις νόσους Alzheimer, Parkinson, Huntington καθώς και αγγειακές παθήσεις. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τη διαφορική διάγνωση και την παθοφυσιολογία των παθήσεων.

Η γνωσιακή αμνησία, όπως επεξηγούν οι Παπανικολάου, Billingsley-Marshall, Molfese και Novak στο κεφάλαιο 5, χαρακτηρίζεται από δυσκολία του ασθενούς να θυμηθεί γνώριμα ονόματα, γεγονότα και έννοιες. Η κροταφική περιοχή (είτε αμφίπλευρα είτε μόνο το αριστερό ημισφαίριο) εμπλέκεται στους μηχανισμούς της γνωσιακής αμνησίας. Οι συγγραφείς παρουσιάζουν μελέτες περιπτώσεων την παθοφυσιολογία και διαφορική διάγνωση της γνωσιακής αμνησίας.

Οι Billingsley-Marshall, Σίμος και Παπανικολάου στο έκτο κεφάλαιο εστιάζονται στην αμνησία που προκαλείται λόγω βλάβης του μεταιχμιακού συστήματος, και αφορά την εμπροσθόδρομη και οπισθόδρομη έκδηλη μνήμη. Παρουσιάζεται η συμπτωματολογία, παθοφυσιολογία και διαφορική διάγνωση των συμπτωμάτων που προκαλούνται λόγω βλάβης σε τρεις περιοχές του συστήματος: την έσω μοίρα του κροταφικού λοβού, τους πυρήνες του θαλάμου και τα μαστία, καθώς και τη βασική μοίρα του πρόσθιου εγκέφαλου.

Στο έβδομο κεφάλαιο οι Κοσμίδου, Γιαζκουλίδου, Μποζίκας και Παπανικολάου επικεντρώνονται στα θέματα μνήμης που σχετίζονται με τις κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις (ΚΕΚ). Τα προβλήματα μνήμης μετά από τραυματισμούς διαφοροποιούνται ανάλογα με το στάδιο ανάρρωσης του ασθενούς. Η μετατραυματική αμνησία αναφέρεται στην περίοδο μετά το τραύμα όπου ο ασθενής είναι αποπροσανατολισμένος και έχει προβλήματα στην εμπροσθόδρομη μνήμη. Το κεφάλαιο συμπεριλαμβάνει την παθοφυσιολογία και τη βιο-μηχανική της ΚΕΚ, καθώς και παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν την ανάρρωση των διαταραχών μνήμης στους ασθενείς με ΚΕΚ.

Η παροδική καθολική αμνησία είναι το θέμα του όγδοου κεφαλαίου γραμμένο από τους Σίμο και Παπανικολάου. Χαρακτηριστικό της διαταραχής είναι ο αποπροσανατολισμός στο χώρο και στο χρόνο παρά το ότι ο ασθενής έχει επίγνωση ότι κάτι δεν πάει καλά. Η διάγνωση αυτή προϋποθέτει ότι δεν υπάρχουν άλλα οργανικά ή ψυχιατρικά αίτια που να δικαιολογούν την ξαφνική διαταραχή στις μνημονικές ικανότητες. Η διαφορική διάγνωση, παθοφυσιολογία, πρόγνωση και θεραπεία ολοκληρώνουν τη συζήτηση.

Στο ένατο κεφάλαιο οι Κοσμίδου και Παπανικολάου παρουσιάζουν την παροδική επιληπτική αμνησία. Ο όρος είναι σχετικά καινούργιος και εισήχθη από τον Karur το 1993. Χαρακτηριστικό της αμνησίας αυτής είναι η παροδική περίοδος αμνησίας, κατά τη διάρκεια της οποίας οι άλλες νοητικές λειτουργίες διεξάγονται φυσιολογικά. Η διάγνωση και τα κριτήρια διάγνωσης είναι κάπως πολύπλοκα εφόσον οι ασθενείς μπορεί να μην ενημερώνουν το γιατρό τους για τα επεισόδια αυτά και οι γιατροί μπορεί να μη θεωρούν την επιληπτική αμνησία ως ξεχωρή κλινική οντότητα.

Το κεφάλαιο 10 έχει θέμα την αμνησία που προκαλείται από την ηλεκτροσπασμοθεραπεία. Οι Κοσμίδου και Παπανικολάου επεξηγούν ότι η θεραπεία αυτή που χορηγείται σε σοβαρές μορφές κλινικής κατάθλιψης ή ψυχωτικής κατάθλιψης έχει ως πιθανό χρόνιο αποτέλεσμα την έκπτωση της μνήμης. Η έκπτωση αυτή φαίνεται να οφείλεται στο ότι η ηλεκτροσπασμοθεραπεία παρεμβαίνει στην ικανότητα για μακρόχρονη παγίωση πληροφοριών στον ιππόκαμπο. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την πρόγνωση και θεραπεία.

Το κεφάλαιο 11, με τους Σαββίδου, Μποζικά και Παπανικολάου, παρουσιάζει τις ψυχογενείς αμνησίες ολοκληρώνοντας τα σύνδρομα αμνησίας του βιβλίου. Οι ψυχογενείς αμνησίες έχουν ως κλινικό χαρακτηριστικό τη διαταραχή στην οπισθοδρομή αυτοβιογραφική μνήμη και ακολουθούνται από ένα τραυματικό γεγονός. Η διαφορική διάγνωση προϋποθέτει ότι δεν υπάρχει οργανική εγκεφαλική πάθηση που να δικαιολογεί την αμνησία. Το κεφάλαιο συμπεριλαμβάνει παθοφυσιολογία, διαφορική διάγνωση, πρόγνωση και θεραπεία.

Στο δωδέκατο κεφάλαιο ο Παπανικολάου στοχεύει να αναπτύξει ένα θεωρητικό πρότυπο μνήμης με τη βάση των δεδομένων που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κλινικά κεφάλαια. Έτσι βοηθά τον αναγνώστη να συγχωνεύσει και να αφομοιώσει τις πληροφορίες που παρουσιάστηκαν σε αυτά.

Παρόλο που το βιβλίο είναι γραμμένο από αρκετούς συγγραφείς υπάρχει ομοιομορφία στο ύφος και στη δομή των κεφαλαίων. Στα κεφάλαια 3-11 που παρουσιάζονται τα κλινικά σύνδρομα, ο αναγνώστης αναμένει ότι το κάθε κεφάλαιο θα παρουσιάσει 3 μελέτες περιπτώσεων και πληροφορίες για κλινική συμπτωματολογία, παθοφυσιολογία, διαφορική διάγνωση, πρόγνωση, πορεία και θεραπεία. Το βιβλίο ολοκληρώνεται με παράρτημα που συμπεριλαμβάνει την περιγραφή νευροψυχολογικών δοκιμών που αξιολογούν τη μνήμη (γραμμένο από τον David Loring).

Οι *Αμνησίες* είναι ένα από τα πλέον σύγχρονα και ολοκληρωμένα βιβλία για τη μνήμη. Συνδυάζει τη θεωρία μαζί με σημαντικές κλινικές εφαρμογές. Ως εκ τούτου το βιβλίο είναι ελκυστικό, όχι μόνο σε κλινικούς επιστήμονες, αλλά και σε θεωρητικούς επιστήμονες που ασχολούνται με διαταραχές της μνήμης. Η μετάφραση στα ελληνικά το κάνει προσιτό και στον ελληνικό χώρο. Η παράθεση και του αγγλικού όρου μέσα σε παρένθεση είναι ιδιαίτερα βοηθητική για τον αναγνώστη, όπως και το ελληνοαγγλικό γλωσσάριο στο τέλος του βιβλίου. Τέλος, θεωρώ ότι το προσεγμένο αυτό βιβλίο θα πρέπει να είναι αναπόσπαστο μέρος της βιβλιοθήκης όσων μελετούν τις διαταραχές μνήμης.